የደብረ ሊባኖስ ጭፍጨፋ

አጥካው ወልደ ዮሐንስ

አጭር የሕይወት ታሪክ

(ግለ ታሪክ)

የተቀነጨበ

የጣልያን ጦር በደብረ ሊባኖስ

በትምህርት በኩል የደረስኩበትም ደረጃ መጀመሪያ ዳዊት በሚገባ አየከለስኩ ካጠናቀቅሁ በኋላ ንባብና የቃል ትምህርት ቀጠልኩ። ከዚያም ዜማ ጀምሬ ትምህርቴ ደስ ብሎኝ በማካሄድ ላይ እንዳለሁ የኢጣሊያኖች የጦር መሪ ሆኖ አዲስ አበባ በሚገኘው በግራሲያኒ ላይ ኢጣሊያኖችን ተቀዋሚ በሆኑ ኢትዮጵያውያኖች እጅ የካቲት 12 ቀን 1929 ዓ.ም ቦምብ ተጥሎበት ቆስሎ ኖሮ ወሬውን ሰማን። እነዚህም በግራሲያኑ ላይ ቦምብ የጣሉ ሁለት ሰዎች ደብረ ሊባኖስ ድንገት መጥተው አባ ሐና ቤት አድረገው ገዳሙም ጋብዟቸው ነበር። የመጡትም በኦቶሞቢል እንደነበረ ተመልክተናል። እኔም ራሴ በደንብ አይቻለሁ።

በዚሁም በተጣለው የቦምብ አደጋ ምክንያት የአዲስ አበባን ሕዝብ ከፈጀ በኋላ የኢጣሊያን ጦር ሠራዊት በድንገት ወደ ደብረ ሊባኖስ መጥቶ ስለከበበን በገዳሙ ውስጥ የሚኖረው አብዛኛው ሕዝብ ቀደም ብሎ ወሬውን በመስማት በየጫካው ሸሽቶ ስለገባ እንዳሰበው ሰውን በብዛት ሳያገኘው ቀረ።

በዚሁ ጊዜ የተገኙትን መነኮሳት፣ ደብተሮችን፣ ተማሪዎችና ሌላውንም ባካባቢ ነዋሪ የሆነውን ሕዝብ ሁሉ ሰብስቦ የኢጣሊያን መንግሥት አናንተን ሊረዳ ነው የመጣው በማለት ከሰበከ በኋላ ለገዳሙ መርጃ ይሁን ሲል ብዙ ገንዘብ ለሹማምንቶችም የተለየ ሽልማት ሰጥቶ አንድም ሰው ሳይነካ ተመልሶ ሄደ።

ከዚያን ጊዜ ወዲህ አልፎ አልፎ የኢጣሊያን ሹማምንቶች ወደ ገዳሙ እየመጡ ተጨማሪ ገንዘብ በመስጠት አዲስ ሹም በመሾም ሲያረሳሱ ቆዩና በሦስተኛው ወር የአቡነ ተክለ ሃይማኖት ትልቅ በዓል በሚከበርበት በግንቦት 12 ቀን 1929 ዓ.ም ብዙ ሕዝብ ከያለበት ከአሩቅ አገር ሳይቀር ለክብረ በዓል የሚሰበሰብበት ስለሆነ ይኸንኑ ጊዜ ጠብቆ በዓሉ በሚከበርበት ዋዜ ካህናቱና እንዲሁም ሕዝቡ በቤተክርስቲያኑ ውስጥና ግቢ በአካባቢው ጭምር እንደተሰበሰበ በዓሉን ለማክበር አስመስሎና የኢጣሊያን የጦር ሹማምንቶች ሳይታሰብ ከተፍ አሉ። ወዲያውኑ እነሱ የሾሟቸውን የገዳሙን ጠባቂና የምርፋቁን ኃላፊ መጋቢውንም ጭምር አስጠርተው "ዛሬ የመጣነው የኢጣሊያን መንግሥት እዚህ ካለው ሕዝብ ልብስና ገንዘብ እንድንሰጥ አዞን ስለሆነ በየቤቱ ያለው ሕዝብ ሁሉ እዚሁ አቤተ ክርስቲያኑ ቅጥር ግቢ በሙሉ እንዲሰበሰብ አድርጉ" ብሎ አዘዘ።

ወዲያውኑ በየትምህርት ቤቱና በየመቃብር ቤቱ ያሉት ደካሞች ሳይቀሩ ተጠሩና ሲሰበሰቡ ወዲያው መጠን የሌለው የጦር ወታደር ገዳሙንና በተለይም ቤተክርስቲያኑን ካፋፍ መለስ ቀበሌውን በሙሉ ባንድ ጊዜ በመትረየስ ከበበው። ከዚያ በኋላ ማንም ሰው ካለበት ስፍራ እንዳይነቃነቅ አስጠንቅቆ ወደ ገዳሙና ወደ ቤተክርስቲያኑ የሚገባ እንጂ የሚወጣውን ከለከሉ። ወዲያው በየክፍሉ በኢጣሊያንኛ መኪና ፀሐፊዎች ተመደቡና ማንኛውም ሰው ሥሙን ከነአባቱ የተወለደበት አገር ዘሩና የመጣበት ጊዜ ጭምር መጻፍ ተጀመረ። ሌሊቱን ሁሉ ሳያቋርጥ ሲሠሩ አደሩና በማዕግስቱም እስከ ስድስት ሰዓት ድረስ ሠርተው ወዲያውኑ የወታደር ካሚዮን አስልፈው መነኩሳቱንና ደብተራውን በቅድሚያ አሳፍረው ቀጥሎም ተማሪዎቹን በሌላ መኪና አሳፈሯቸው። አንዳንዱን ከአሩቅ አገር ከጠበልና ከበዓሉ ንግሥ የመጣውን እየመረመሩ ይለቁ ነበር። ከቤት መውጣት የማይችሉትን ደካሞችና ዓይነ-ስውሮች እንዲሁም ልዩ ልዩ በሽተኞች እዚያው አሉበት ፈጇቸው እየተባለ ሲወራ ሰማን።

ከዚህ በኋላ መነኩሳቱና ደብተሮቹ የተሳፈሩበት መኪና ብዛት ስፍራውን አጣቦት ስለነበር ተንቀሳቅሶ ጉዞውን ጀመረ። ካንድ ሰዓት በኋላ ተማሪዎቹ የተሳፈሩበትም ካሚዮን ተከትሎ ከገዳሙ አምስት ኪሎ ሜትር ከሚርቅ ጫጋል ከሚባል ስፍራ አቆመ። እዚያም ሁለት ሰዓት በላይ ከቆዩ በኋላ ከቀደም ብሎ የተሳፈሩትን 650 የሚሆኑ መነኮሳትና ደብተሮች ወደ ፍቼ ከተማ አቅራቢያ አለተ ማርያም ከተባለው ስፍራ ወስዶ ወዲያውኑ በመትረየስ ፈጅቷቸው ኖሮ መጽሐፍቶቻቸውንና በደም የተለወሰ ካባና እንደጋቢ ያለ ልብሳቸውን እያመጣ ከፊታችን በተነው።

እኛም ማለቃችውን ስለተረዳን ካሁን አሁን ይፈጁናል በማለት ስንጠባበቅ እስከ ምሽቱ 3 ሰዓት ቆይቶ ካሚዮኑ ጉዞውን ወደ አዲስ አበባ ቀጠለ። ሌሊቱን ሲሄድ አድሮ ሲነጋጋ ደብረ ብርሃን ከተማ ደረስን።

ከዚያም በአንድ የወታደር ሰፈር ውስጥ እንድንወርድ ተደረገና እንደገና ስማችንና ዕድሜአችን ይፃፍ ጀመር። ከ18 ዓመት በላይ ያለውን ለብቻ ከ18 ዓመት በታች ያለውን ለብቻ በማድረግ ከለየ በኋላ ከ18 ዓመት

በታች ያለነው 32 ቁጥር ስንደርስ የቀረውን ጽፎ ሳይጨርስ በቃ በቃ ብሎ ሌሎቹን ተማሪዎች እዚያው አስቀረ። ወደ ደብረ ብርሃን የተወሰድነው ተማሪዎች 215 ስለነበርን 32ቱን ለብቻ ወስዶ ደብረ ብርሃን ሥላሴ ቤተክርስቲያን በግንቡ ሥር 8 ድንኳን ተከሎ አራት አራታችንን ባንድ ድንኳን ውስጥ አስገባን። እስከዚያ ሰዓት ድረስ የሚጠብቁን ወታደሮች ካራቢኔሬ የተባሉት ሲሆን ከዚያ በኋላ ያር ባንዳ ወታደር ተቀየረና እንዲጠብቁን ተደረገ።

በዚሁ ቀን ከሰዓት በኋላ እዚያ የቀሩትን ጓደኞቻችንን ተማሪዎች በሙሉ ፈጅቷቸው ኖሮ ያንዳንዶቹን ልብስና መጽሐፍ እያመጡ አሳዩን። ከከተማው ወጣ ብሎ በሚገኝ ጉድጓዳ ስፍራ ላይ በመትረየስ መደብደባቸውንም የሚጠብቁን ወታደሮች ነገሩን።

ደብረ ብርሃን 6 ወር ከታሠርን በኋላ በኅዳር ወር 1930 ዓ.ም በድንገት ካራቢኔሬዎች መጥተው ከበቡን። እኛም ጓደኞቻችንን የፈጁ ወታደሮች በመምጣታቸው በጣም ደነገጥን። በዚሁ ጊዜ እኛን ትምህርት የሚያስተምሩ ለጦር ሠራዊቱም መንፈሳዊ ምክር የሚሰጡና የሚባርኩ እንደ ጳጳስ የተከበሩ ትልቅ መነኩሴ ነበሩና እነዚህን ልጆች ሊፈጇቸው ነው ብለው ቢነግሯቸው ሰውዬው በኢጣሊያ የፖለቲካ ሰዎችና ባለሥልጣኖች ዘንድ የታወቁ ስለሆኑ ወዲያውኑ በሬዲዮ መገናኛ አስምተው ከሞት እንድንድንና ወደ ሞቃዲሾ ሔደን እንድንታሰር አደረጉ። ደብረ ብርሃን 6 ወር በታሰርንበት ጊዜ ሁለት ልጆች በሕመም ምክንያት ሲሞቱ የቀረነው 30 ብቻ ነበርን። የሚጠብቁን ያገር ባንዳ ወታደሮች በሚቀያየሩበት ጊዜ ካገራችን ከቡልጋ የተቀጠሩ የማውቃቸው ወታደሮች ስላገኘሁ ወዲያኑ ከዘመዶቼ ልከውባቸው ኖሮ አባትና እናቴ ወንድሞቼና ዘመዶቼ ሁሉ መጥተው ከኢጣሊያኖች ሹማምንቶች እያስፈቀዱ አታስረክቡት ጠየቁኝ። እናቴም እዚያው ደብረ ብርሃን ተቀምጣ ሁኔታውን በመጠባበቅ በየሶስት ቀኑ እየመጣች ትጠይቀኝ ነበር። እንድንሞት የተደረገው ውሳኔ ወደ እሥራት ከተለወጠልን በኋላ በዚሁ ዕለት ሌሊቱን አሳፍረው አዲስ አበባ ነፋስ ስልክ የእሥረኞች ካምፕ ከሆነው ስፍራ አስገቡን። ሜት ሲነጋ ብንመለከት የአዲስ አበባ መኳንንትና ሴት ወይዘሮ ተሰብስቦ የታሰረበት ስፍራ መሆኑን አየን። እሥረኞችም እጅግ ብዙ ነበሩ። ከደብረ ሊባኖስ አካባቢ ካሉትም ነጥሪዎች እየተያዙ እዚሁ ታስረው አገኘናቸው።

የትምህርት ቤት ጓደኛዬ የነበረው ሥዩም ገብረ እግዚአብሔርም ከነእናቱ ነበር። አባቱ ግን እዚያው ደብረ ሊባኖስ በተያዙን ጊዜ ከደብተሮቹ ጋር አብረው ተፈጅተዋል።

ነፋስ ስልክ ወህኒ ቤት በኢጣሊያን የነጭ ወታደሮች እየተጠበቅን 15 ቀን ከቆየን በኋላ እዚያ ካለው እሥረኛ የፈለጉትን ፈጅተው የቀረውን ወደ ሞቃዲሾ ወሰዱን። በምንጓዝበት ጊዜ ሁሉ ሕዝቡ እንዳያይ እንደ ደብረ ዘይት፣ ናዝሬት፣ ድሬዳዋና ሐረር ያሉትን ከተሞች የምናቋርጠው ሌሊት ሌሊት ነበር። ጅጅጋ ስንደርስ ግን የሱማሌ ወታደሮች ስለተረከቡን ከዚያ በኋላ ከተማ የምናቋርጠው በማናቸውም ሰዓት ነው። በዚህ ዓይነት ተጉዘን ከአዲስ አበባ በተነሳን በ13ኛ ቀን ሞቃዲሾ ገባን። እዚያም በጣም ብዙ የሆኑ ኢትዮጵያውያን ወንዶችና ሴቶች እስረኞች አገኘን።

የወንዶቹና የሴቶቹ እስር ቤት የተለያየ ስለሆነ ከባሕሩ ወደብ ለመታጠብም ሆነ ለመናፈስ ስንወጣ እንተያያለን እንጂ ተቀራርበን አንነጋገርም። ሞቃዲሾ በነበርን ጊዜ ወንዶቹ ከወህኒ ቤቱ ውጭም ሆነ ግቢ የሥራ ፕሮግራም አለን። ይህም በቢሮ ሠራተኛነት፣ በእንጨት ቆረጣና በቤት ሥራ ይህን በመሳሰለው ነው። ከዚህም በቀር ማታ ማታ ሁልጊዜ እሥረኛው ሁሉ በየአቅራቢያው እየሰበሰበ ምሕካና እግዚኦታ ያደርግ ነበር። ይኸንንም ኢጣሊያኖቹ አይከለክሉም።

የምግብና የልብስ ችግር የለም ሆኖም ብዙውን እሥረኛ በሽታ ስላጠቃው ሆስፒታልም ቢኖር እዚያው እየሞተ የቀረው እጅግ ብዙ ነው፣ ሲሞትም እሥረኛው ሁሉ ተሰብስቦ ዘመድ ያለውም እያለቀሰ እዚያው ከባሕሩ ዳር አሸዋ ላይ ይቀብራል፣ እኔም በጣም ታምሜ በእግዚብሔር ቸርነት ዳንኩ፣ በሕይወቴ እንዲያ ያለ ጠንካራ ሕመም አጋጥሞኝ አያውቅም።

ከሠላሳዎቹ ተማሪዎች ውስጥ ገና ስንሄድ ኦጋዴን ላይ ዘውዱ ወንድሙ የተባለ በጣም ጥሩ ልጅ ሲሞትብን ሞቃዲሾ ከገባን በኋላ የሞተ የለም።

ከእሥረኞቹ ውስጥ በየጊዜው ምሕረት እየተደረገላቸው የሚለቀቅ ነበር። እኛም እቡነ አብረሃም አስምረዋቸዋል ስለተባለ በ6ኛው ወር እንድንመለስ ተደረገ። ከኛም ጋር ምሕረት የተረገላቸው ብዙ ሰዎች ነበሩ።

ወደ አዲስ አበባ እንደመጣን ፊት ከነበርንበት ነፋስ ስልክ ወህኒ ቤት አገቡንና

ከዚያ ወደምንሄድበት በታተኑን። እኛን ከደብረ ሊባኖስ የተያዝነውን ልጆች በተለይ አሳፍረው እዚያው አገዳሙ ወሰዱን።

እዚያ እንደደረስን ጣሊያን የሾማቸው የገዳሙ መምህር ተጠሩና እነዚህን ልጆች የላካቸው የኢጣሊያን መንግሥት ነው። ቀለብና ደመወዝ ልብስም ይሰጣቸዋልና እዚሁ እየተማሩ ቤተክርስቲያን ያገልግሉ ብሎ አስረከበን። ለያንዳንዳችንም ልብስና በቂ ገንዘብ ተሰጠን። ሆኖም መጀመሪያ የተያዝንበትን ስፍራ ስናይና የጓደኞቻችንን የግፍ አሟሟት ስናስበው የምናየውና የምንበላው ሁሉ የደም ስሜት ስላሳደረብን እዚያ ከመቀመጥ ፈጽሞ አልፈቀድንም። ሁላችንም በዚሁ ሐሳብ ከተነጋገርን በኋላ በየትውልድ አገራችን ከመበታተን ተስማማን።

ጣሊያኖቹ ደብረ ሊባኖስ አድርሰውን በሄዱ ማግስት የቀሩት ወደየፈለጉበት ቦታ ከመሄድ ሲዘጋጁ እኔም ታደሰ ከተባለ ጓደኛዬ ጋር ሆነን ወደ አዲስ አበባ ጉዞ ቀጠልን። የይለፍ ፈቃድ ስለሌለን የመጣነው በእግራችን ስለሆነ በሁለተኛው ቀን ገባን። አዲስ አበባ እንደደረስን በተቀበልነው ገንዘብ ልብሳችንን ገዛዝንና እሱም አገሩ አድአ ቃጅማ ጊዮርጊስ ስለነበረ ወደዚያ ሲሄድ እኔም ከቡልጋ የመጡ ሽንኩርት ነጋደዎች ፈልጌ ከነሱ ጋር ወደአሬ ጉዞዬን ቀጥዬ መንገዳችን በእግር ስለሆነ በ2ተኛው ቀን ገባን። ከደብረ ብርሃን ከተወሰድን ወዲህ አባትና እናቴ ሌሎችም ዘመዶቼ ሁሉ ኢጣሊያኖች እኛንም የፈጁን መስሎአቸው ስለመኖራችን ተስፋ ቆርጠው ስለነበረ ሳይታሰብ ድንገት ወደ ዘመዶቼ በምጣቴ ታላቅ ደስታ ተደረገ። ስለፈንጠዝያውም ወንድሞቼ ጠመንጃ ይተኩሱ ነበር። እንደት ሞተ የተባለ ሰው ተገኘ በማለት ሕዝቡ ሁሉ የእግዚአብሔርን ተዓምራታዊ ሥራ አደነቀ።

ከዚህ በኋላ አገር ቤት ጥቂት ጊዜ እንደተቀመጥኩ ጣሊያን የቡልጋን አርበኞች በመፈለግ የሕዝቡን ቤት በሙሉ እያቃጠለ ቦምብ እንደ በረዶ በማዝነም ሰውን ሲያሰቃይ ነበር። ታላቅ ወንድሜም ሙሉጌታ ወልደ ዮሐንስ ከአርበኞች ዘንድ ስለነበረ ከሌሎች ብዙ ሰዎች ጋር ተይዞ በመትረየስ ደበደቧቸው።

እኛም ሴቱ ሳይቀር ወደጫካ እየሸሸን አዳራችን ጭምር አዱር ውስጥ ነበር። አልፎ አልፎ ፀጥታው ረጋ ሲል አቶ ትርፌ የተባለ የፀሐፊ ትእዛዝ

ወደ መስቀል መሬት ኃላፊ ወረቀት እንድጽፍለት በየጊዜው እየጠየቀኝ እጽፍለት ነበር። እሱም አዲስ አበባ በመጡ ጊዜ በጽሕፈት ሥራ የሚረዳው መሆኔን ነግሮአቸው ጠይቀውና ይዘኸው ና ብለውት ኖሮ አዲስ አበባ እንድንሄድ ስለጠየቀኝ እኔም በዚያን ጊዜ የነበረው ያገር ቤት ኑሮ በኢጣሊያኖች ምክንያት አስቸጋሪ ስለበረ እሺ ብዬው አባቴን ተሰናብቼ አብረን መጣንና ከክቡር ጸሐፊ ትእዛዝ ወልደ መስቀል አገናኘኝ። እኳኋኔን አለባበሴ የከተማ ሰው ይመስል ስለበረ እሳቸውም በደስታ አነጋገሩኝና ባለደረባም ተሰጠኝ።

ወዲያው ለሙከራ አንዳንድ ወረቀት እንድጽፍ አደረጉኝ። የሥራዬንም ሁኔታ በታላቅ ማስተዋልና ዘደ ይመለቱ ጀመር። በኋላም አቶ ትርፌ ወደ ቡልጋ በሚመለስበት ጊዜ እኔ እሳቸው ዘንድ እንድቀር ተደረገ።

ቀደም ብሎ በኢጣሊያኖች የደረሰብኝን መከራና ስቃይ በዝርዝር ስለገለጽኩላቸው በጣም አዘኑ። ከዚያ በኋላ ማንኛውንም ሥራ ቶሎ ስለለመድኩት ከፀሐፊነቱም ሌላ ለቤተሰቡ ሁሉ ኃላፊ አደረጉኝ። ወደ አዲስ አበባ ይዞኝ የመጣውም አቶ ትርፌ አገር ቤት እንደደረሰ በድንገት ታሞ መሞቱን ሰማን።

በዚሁ ጊዜ አባቴ እኔን ከማየት አዲስ አበባ መጥቶ ነበርና የቡልጋን መሬት እሱ ኃላፊ ሆኖ እንዲጠብቅላቸው አደራ ሰጡት። እኔም ሥራዬን እያሻሻልኩ ሳገለግል ክቡር ፀሐፊ ትእዛዝ ወልደመስቀል እንደ ልጃቻቸው አድርገው በመመልከት ይወዱኝ ይመርቁኝም ነበር። በዚህ ዓይነት ካጠገባቸው ሳልለይ በቅንነት እያገለገልኳቸው ከቆየሁ በኋላ ጠላት አገራችንን ለቆ ወጣ።

ወዲያው ጌቶች ፀሐፊ ትእዛዝ ወልደ መስቀል የሕዝቡን ጉዳይ እየተቀበሉ ለጃንሆይ በማቅረብና በማስፈፀም እንዲሠሩ በተሾሙ ጊዜ እኔም በዚሁ ክፍል ተመድቤ የባለጉዳዮችን ጥያቄ ባጭር ቃል እያዘጋጀሁ የርስትና የገንዘብ ዳረቡት መዝገብ እንድይዝ ተደረገ።

አባቴም በዚሁ ዓመት ሐምሌ 21 ቀን 1933 ዓ.ም ስላረፉ ለለቅሶ አገር ቤት ሄጄ ተመለስኩ።